

„Ukrán migráns, migráns migráns”

A migrációval kapcsolatos attitűdök változása eltérő médiadiskurzusok fényében

Farkas Eszter

Politikatudományi Doktori Iskola, Central European University; Politikatudományi Intézet,
HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

Farkas Attila

Politikatudományi Doktori Iskola, Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az Ukrajnában zajló háború kezdetével Magyarországon a korábbiaktól részben eltérő kormányzati kommunikáció és médiadiskurzus kezdődött a háborús menekültek és bevándorlók kapcsán, amelynek során a magyar kormány jóval befogadóbb narratívában kommunikált az Ukrajnában zajló háború elől Magyarországra érkezőkről, mint korábban. A „mintakisebbség” elméletet alapul véve kutatásunk arra a kérdésre kereste a választ, hogy miként változtak a bevándorlókval és a menekültekkel kapcsolatos attitűdök a megváltozott médiakörnyezet következtében. A kérdés megválaszolásához fókuszcsoportos beszélgetéseket folytattunk, amelyeken arra kértük a résztvevőket, hogy különböző médiatartalmak kapcsán reflektáljanak a bevándorlás témakörére. Eredményeink szerint a migráns szó használatában megfigyelhető az, hogy másként tekintenek a válaszadók az Ukrajnából, illetve a korábbi években az arab és afrikai országokból érkező bevándorlókra és menekültekre – érvelésünk szerint ez a kormányzati kommunikáció hatásosságát igazolja.

Kulcsszavak: fókuszcsoport, migrációs attitűdök, mintakisebbség-elmélet, háború Ukrajnában, országgyűlési választás

“Ukrainian migrants, migrant migrants”

Changes in immigration attitudes in the light of different media discourses

After the outbreak of the war in Ukraine, a partially different government communication and media discourse on immigration emerged in Hungary, the Hungarian government communicating a significantly more inclusive narrative about the refugees arriving from Ukraine than before. Based on the “model minority” myth, our research aim was to find out whether this different media and political environment has led to changes in individual attitudes, too. To answer this question, we conducted focus group discussions in which we presented different types of media content to the participants and asked them to reflect on the issue of immigration. Our findings suggest that different attitudes towards different groups of migrants from Ukraine and from the Arab and African countries can be captured mainly by the usage of the word “migrant,” which justifies the effectiveness of changing government communication.

Key words: focus group, immigration attitudes, model minority myth, national elections, war in Ukraine

Bevezetés

Orbán Viktor miniszterelnök a migráció kérdését 2015 óta kiemelt közpolitikai témaként kezeli. A Fidesz kommunikációja azóta hangsúlyozza azt, hogy a kormány egyik legfontosabb célja megvédeni az ország határait a(z illegális) bevándorlóktól, mert a migráció veszélyt jelent a magyar nemzeti identitásra és a biztonságra. Úgy vélték, hogy ez az ügy kulcsfontosságú a választók támogatásának meg-, illetve visszaszerzése szempontjából, mivel a migráció kapcsán megfogalmazott félelmek és aggodalmak a társadalomban nagymértékű figyelmet kaptak. Ez egyrészt a magyarok körében már jelenlévő bevándorlásellenes attitűdnek, másrészt az erre épített kormányzati kampánynak (Bajomi-Lázár 2019, Bíró-Nagy 2021) köszönhető. A bevándorlás kapcsán hangoztatott álláspontjával a Fidesz elnyerte a magyar választók nagy részének szimpátiáját (Barna & Koltai 2019). A Fidesz-kormányzat által folytatott kampányok és a média által sugallt üzenetek erősítették a bevándorlóellenességet a magyar társadalomban (Messing & Ságvári 2019, Sík 2022).

Az 2022-es országgyűlési választási kampány során a Fidesz által folytatott migrációs politika, kommunikáció és a menekültek segítése két ellentétes irányban mozgó trendet tükrözött, ami disszonánsan hathatott a választók véleményalkotására. Egyrészt 2015 óta a választókat általánosságban a bevándorlók és a menekültek ellen hangolták (Pokornyi & Sághy 2021), másrészt – miután Oroszország 2021-ben háborút indított Ukrajna ellen – a menekültek megjelenése a keleti határon napok leforgása alatt mindennapi jelenséggé vált. A Fidesz-kormány a korábbi politikájával ellentétesen segítőként lépett fel az Ukrajnából érkezett menekültek ügyében, így különösen érdekes kérdés lehet az, hogy mindezt miként értékelték a magyar választók 2022 tavaszán. Ahogyan arra több empirikus kutatás rámutatott, a migrációs attitűdökben 2022 során komoly változás volt tapasztalható a származási országok tekintetében (Pepinsky et al. 2022, Moise et al. 2024).

Tanulmányunkban abból az elméleti megfontolásból indulunk ki, hogy az egyének a bevándorlás problematikájára különbözőképpen tekintenek eltérő származású bevándorlók esetén. Kutatásunk kiindulópontja továbbá az, hogy a kormányzati kommunikációs narratíva, illetve annak változása jelentősen mértékben befolyásolhatja az állampolgári attitűdök alakulását a migrációval kapcsolatban. Arra a kérdésre keresünk választ, hogy az Ukrajnában zajló háború és a megváltozott kormányzati kommunikáció hatására változott-e itthon a bevándorlókkal kapcsolatos attitűd. A kutatási kérdést fókuszcsoportos beszélgetések segítségével vizsgáljuk. Eredményeink azt mutatják, hogy a kutatás résztvevői nem érezték megfelelőnek a „migráns” kifejezés használatát az Ukrajnából érkező bevándorlók és menekültek esetén. Válaszadóink – a kormányzat által megjelenített kommunikációval (Benczes & Ságvári 2022) összhangban – a „migráns” kifejezést kizárólag a muszlim országokból érkező bevándorlókra és menekültekre értették. Eredményeink arra engednek következtetni, hogy a kormányzati narratívát jó eséllyel veszik át a választók, azaz hasonlóan gondolkodnak a bevándorlókról, mint ahogyan azt a Fidesz-kormányzat kommunikációjában és a médiában közvetíti feléjük.

Jó migráns, rossz migráns – a kutatás elméleti háttere

A „faji” különbségeken alapuló vizsgálatok a nemzetközi szakirodalomban, ezen belül is az Egyesült Államok kutatóinak vizsgálataiban nagy múltra tekintenek vissza. Gordon Allport (1954) a témát meghatározó munkájában kifejtette, hogy az emberek a legtöbb esetben külső jegyeik, kinézetük alapján alakítanak ki véleményt egy másik emberről. A véleményalkotás során gyakran különböző társadalmi kategóriákba helyezik el a másik embert (Taylor et al. 1978). Nem minden esetben, de bizonyos csoportok negatív ellenérzéseket válthatnak ki egyes emberekből, ebben gyökerezik az előítéletesség. Egy-egy csoporttal kapcsolatban a leggyakoribb negatív érzés az ellenszenv és a félelem, s ha a csoport tagjai ezeket a negatív érzéseket váltják ki az egyénből, akkor beszélhetünk előítéletességről (Calabrese 2000, Jones 2001). Gyakori, hogy ezt az álláspontot akkor sem változtatja meg az illető, ha ezzel ellentétes ténnyel szembesül (Allport 1954).

Azonban nem csak negatív érzéseket válthatnak ki egyes csoportok az egyének szemében. A nemzetközi szakirodalomból ismert „mintakisebbség” elmélete (*modell minority myth*) azt vizsgálja, miért esnek kivételesen pozitív elbírálás alá egyes kisebbségi csoportok. Az elmélet úgy mutatja be az ázsiai amerikaiak csoportját,

mint szorgalmas, okos, munkájukban és a tanulmányaik során is sikereket elérő csoportot (Yi & Museus 2015), szemben például az afroamerikai, vagy latin-amerikai csoportokkal, amelyeket inkább lustának, támogatásra nem érdemesnek tartanak. Az ázsiai bevándorlókat gyakran az afroamerikai csoportjával hasonlították össze, és úgy gondolták, hogy az Ázsiából érkezők szorgalmasabbak (Yi & Museus 2015). Gann Matsuda (1990) szerint a jelenség rendkívül káros, hiszen a percepció elfedi a valóságot, miszerint egyrészt az ázsiaiak csoportja sem homogén, tehát bizonyos csoportok jobb helyzetben vannak, mások kevésbé, másrészt pedig kielezi az ellentétet az egyes bevándorló- és menekültcsoportok között (például az afroamerikai és az ázsiaiak között).

Az állampolgárok fejében tehát él egy elképzelés azzal kapcsolatban, hogy milyen a „jó” bevándorló (Hackl 2022). A témában készült átfogó kutatások megmutatták: az „öslakosok” elvárják azt, hogy a bevándorlók elfogadják a kultúrájukat (Fargues & Winter 2019). További fontos tényezőként gondolnak a nyelvtudásra, azaz arra, hogy a bevándorlók minél jobban beszéljék az adott ország nyelvét (Hackl 2022).

A magyar társadalom idegenellenessége a rendszerváltás óta ismert. A TÁRKI kutatásai alapján elmondható, hogy a 2015-ös menekültválsággal és a hozzá kapcsolódó kormányzati kampánnyal egy időben az idegenellenesek aránya a magyar társadalmon belül a korábbi 33 százalékról 53 százalékra ugrott, az idegenbarát attitűd pedig szinte teljesen eltűnt (Simonovits & Bernát 2016). Érdekes adatra világít rá Sík Endre és munkatársainak (2016) tanulmánya, amelyben a háborús övezetből érkezők befogadásával kapcsolatos véleményekre kérdeztek rá (vegyük figyelembe, hogy ekkor főként a szíriai háború volt a figyelem középpontjában, tehát a háború elől menekülőket vélhetően muszlimokkal azonosíthatták a válaszadók). A V4-es országokat vizsgálva megállapították, hogy Magyarország a legbefogadóbb e csoport kapcsán: az emberek 58 százaléka befogadná a háborús övezetből érkező menekülteket legalább arra az időre, ameddig nem tudnak visszatérni saját országukba.

Oroszország 2022-es Ukrajna elleni támadása a magyar választók attitűdjeire, választási részvételi hajlandóságára és pártpreferenciájára is nagy hatást gyakorolhatott az ez évi országgyűlési választási kampány során. Az országgyűlési választási kampány idején készült egy felmérés, amely szerint 2022-ben még kevesebb bevándorlót engednék be a magyar választók.¹ A nemzetközi szakirodalom azonban azt mutatja, hogy a választók különbséget tesznek például az afgán és az Ukrajnából érkező háborús menekültek között is. Ennek oka az, hogy az ukránok számos változó szerint jobban hasonlítanak az európaiakra, például közös sporteseményeken vesznek részt, ugyanúgy fontos intézményként ismerik el az EU-t és a NATO-t, és vallásosság tekintetében is közelebb állnak az európai értékekhez (De Coninck 2022). Ennek alapján azt feltételezzük, hogy a magyar választók is különbséget tesznek a bevándorlók között elsősorban a származási ország, a vallás és a nyelv alapján.

Fókuszcsoport mint alkalmazott módszer

A kutatás során két fókuszcsoportos beszélgetésre került sor: az első két héttel a 2022. április 3-ai országgyűlési választások előtt, a második pedig két héttel a választások után zajlott. A beszélgetéseket online környezetben, a Microsoft Teams alkalmazás segítségével bonyolítottuk le. A beszélgetésekről a résztvevők beleegyezésével videofelvétel készült, a beszélgetéseket e cikk szerzői moderálták. A módszer alkalmazása kapcsán fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a fókuszcsoport mint kvalitatív kutatási technika nem alkalmas a populáció körében általánosítható tendenciák kirajzolására, így kutatásunk célja sokkal inkább a különböző érvelési technikák és logikai összefüggések feltárása volt.

Az első fókuszcsoportos beszélgetésen hét, a másodikon nyolc fő vett részt. A résztvevők egy szűrőkérdőívet tölthettek ki a beszélgetést megelőzően annak érdekében, hogy az általunk fontosnak ítélt jellemzőik szerint hasonló arányban kerüljenek a fókuszcsoportos beszélgetésekbe.² Ez alapján a beszélgetéseket megelőzően

1 Lásd: <https://blogs.eui.eu/migrationpolicycentre/acceptance-of-refugees-and-solidarity-in-the-eu/>.

2 A kiválasztásban egy közreműködő cég volt segítségünkre, akik egy erre a célra kialakított adatbázisból véletlenszerűen válogatták ki a fókuszcsoporton résztvevőket.

tisztában voltunk az életkorukkal, a lakóhelyükkel, az iskolai végzettségükkel, illetve a pártpreferenciájukkal (a részletes adatokat lásd a mellékletben szereplő első táblázatban).

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések az alábbi vezérfonal szerint zajlottak:

A bemutatkozó körben a nevük, életkoruk, foglalkozásuk megosztásán túl arra biztattuk a résztvevőket, hogy becsüljék meg, mi lehet a bevándorlók aránya a településükön, illetve azon a környéken, ahol élnek. Ez a kérdés hangsúlyozottan a résztvevők szubjektív érzékelésére támaszkodott, nem pedig a hivatalos statisztikai adatokra.

A második blokk során arra voltunk kíváncsiak, milyen médiatartalmakat fogyasztanak a résztvevők – ez azért volt lényeges, hogy megtudjuk, a későbbiekben bemutatott cikkekkel, illetve magával a médiakörnyezettel találkozhattak-e korábban a válaszadók.

A harmadik blokk célja a résztvevők migrációval kapcsolatos általános véleményének, attitűdjének feltárása volt. Olyan migrációról szóló cikkeket és Facebook-posztokat mutattunk nekik, amelyekre kiemelkedően sok online felhasználói reakció érkezett 2020 januárja és 2021 decembere között. A cikkek kiválasztása során az origo.hu-n, 444.hu-n, hvg.hu-n illetve 24.hu-n megjelent, migrációval kapcsolatos Facebook posztokat vizsgáltuk a CrowdTangle program segítségével (2021) (a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések során bemutatott újságcikkek és Facebook-posztok írásunk online változatának mellékletben található). Az általunk mutatott cikkek tehát az Ukrajnában zajló háborút megelőző médiadiskurzust reprezentálták a legolvasottabb kormánypárti és nem kormánypárti online médiumokban. Az újságcikkek elolvasását követően a résztvevők beszámoltak az érzelmekről, amelyeket a cikkek elolvasása keltett bennük. Ezután arra kértük őket, hogy idézzenek fel tartalmi érveket és információkat a szövegekből.

A beszélgetés zárásaként és egyfajta összegzésként megkértük a résztvevőket, hogy válaszoljanak arra a kérdésre, szerintük összességében hány menekültet és bevándorlót kellene Magyarországnak befogadnia. Végezetül azt kértük, hogy válaszaikat indokolják is meg.

A beszélgetések leiratait NVivo 12 szoftverrel elemeztük (QSR International 2018). A kódolás során a kutatási kérdésünk operacionalizálásának megfelelő kódokat alakítottunk ki, majd ezt bővítettük további induktív módon beazonosított kódokkal (Virginia Braunt és Victoria Clarke-ot idézi Geambaşu et al. 2022).

A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések tanulságai

Mindkét fókuszcsoporthoz tartozó résztvevői között egyértelmű többségben voltak azok, akik általánosságban elleneztek, hogy Magyarországra bevándorlók érkezzenek, és csak egy-két olyan csoporttag akadt, aki támogatta a bevándorlók befogadását. Még azok a résztvevők is inkább elutasítóan nyilatkoztak a bevándorlók kapcsolatban, akik ellenzéki szavazónak vallották magukat:

Én csak azt szeretném mondani, hogy én baloldali érzelmű vagyok, ennek ellenére első perctől kezdve nem úgy gondoltam a bevándorlásra, hogy jaj, de jó dolog ez. ... És az, hogy afrikaiak ilyen tömegben jöttek Európába, ez nem hiszem, hogy több pozitívumot hozott, mint amennyi negatívumot. (72 éves Győr-Moson-Sopron megyei nő, Egységben Magyarorszáért-szavazó)

Azon ritka esetekben, amikor elfogadó vélemény fogalmazódott meg, ez éles konfliktusokat váltott ki a csoporttagok között, ezzel szemben az elutasító vélemények kinyilvánítását általában támogató hozzászólások követték. Fontos kiemelni, hogy a „migráns” kifejezést szabadkozva használták a résztvevők az Ukrajnában zajló háború elől menekülők kapcsán. Hiába Európán kívülről érkezett valaki letelepedési céllal, a „migráns” kifejezést csak speciális esetekben gondolták alkalmazhatónak:

Debrecen annyival egészíteném ki, ha most az egyetemistákat sorra vesszük, ott több tízezer, távolkeleti meg afrikai származású ember van, azt azért nem mondanám migránsnak, mert ugye nem migráció céljából jönnek. De attól függetlenül szép számmal

vannak. ... Az ukránokról nem tudok beszélni, sok szót lehet hallani, szláv beszédet, vannak szép számmal, de róluk nem tudok. Csúnyát mondok, de rajtuk nem látszik, hogy ők azok. (46 éves Hajdú-Bihar megyei férfi, Fidesz-szavazó)

Ukrajnából csak nők, gyerekek, idősek érkeznek, mert ők tényleg a háború elől jönnek. Viszont ezeknél a migránsoknál meg kell nézni, hogy a 90 százalékuk erős, tehát tényleg izmos, kisportolt férfiak. Tehát ha tényleg háború elől jönnek, miért nem marad otthon és védi meg a hazáját, mint ahogyan az ukránok is megteszik? (46 éves Hajdú-Bihar megyei férfi, Fidesz-szavazó)

Én már találkoztam is ukrán menekültekkel. A Zrínyi úti kórház telephelyen vannak elszállásolva. Meg migránsokkal is találkoztam már Vámoszabadin. (28 éves Győr-Moson-Sopron megyei nő, nem szavazó)

Hosszan tartó diskurzus alakult ki a választás előtt lebonyolított csoportban azzal kapcsolatban, hogy ki tekinthető migránsnak és ki nem. A válaszadók a „migráns” kifejezést azokkal a bevándorlókkal, menekültekkel kapcsolatban tartják alkalmazhatónak, akikkel szemben komolyabb előítéleteik vannak:

Ahogy XY is mondta, különválasztanám nációk szerint a bevándorlókat, tehát aki gazdasági okok miatt jön ide, és olyan munkákat elvállalnak, amit esetleg más nem vállal ... És van az a másik náció, aki ingyenélés miatt – nem mondom azt, hogy robbantgatás miatt, mert az kicsit demagóg lenne – én azt mondom, az ingyenélés miatt jönnek, nehogy már ő asszimilálódjon a befogadó nemzethez. Azokat én ki nem állhatom. (46 éves Hajdú-Bihar megyei férfi, Fidesz-szavazó)

Az, hogy mindig mondják, hogy milyen kettős mércét alkalmaz Magyarország, mert afrikaiakat nem fogad be, és ukránokat igen, ezt kiveséztük, ez körte meg alma, össze se lehet hasonlítani, tényleg háború elől menekülnek, a nők menekülnek, a férfiak harcolnak, szomszédos ország, az első biztonságos ország, nem hat-hét országon keresztül jönnek stb., stb. (46 éves Hajdú-Bihar megyei férfi, Fidesz-szavazó)

A bevándorlók gazdasági aktivitása is jelentős mértékben meghatározta, hogy milyen kategóriába sorolták őket, illetve hogy befogadható egyénekként tekintettek-e rájuk vagy sem:

A vendégmunkást meg a bevándorlást elválasztjuk. A vendégmunkás az, aki átjön dolgozni, munkásszállón lakik, hazajár, ez megint más, a bevándorló, aki ide eljön a családjával, ideköltözik és rátelepedik a szociális hálóra, az nem kívánatos, rájuk nincs szükség. Olyan bevándorlóra, aki gazdasági okok miatt eljön ide, és normálisan beáll a rendszerbe, arra van szükség, na ilyen kevés van. (64 éves debreceni férfi, Fidesz-szavazó)

Több résztvevő egymásra reagálva anélkül tett különbséget az Ázsiából érkező, illetve az arab származású bevándorlók között, hogy arra külön rákérdeztünk volna. Míg az ázsiai és az európai származású bevándorlókat minden esetben szorgalmas munkaerőnek látták, az arab származású bevándorlókat gazdasági és kulturális szempontból is ártalmasnak ítélték meg:

Két dolog van. Az egyik, hogy vietnámi, mongol egyetemisták érkeznek Magyarországra, sokszor olyan szektorokban dolgozva, amelyeket egyébként a munkaerőhiány vagy egyáltalán a dolgozni akarás hiánya ellehetetlenítene, gondolok itt a könnyűiparra például. ... A másik réteg, az az általam gyalog arabnak hívott réteg, akit félig-meddig behülyítettek

Pakisztánban, Szíriában és végigmondhatom a Száhel-övezetét Észak-Afrikában, hogy Európában milyen jó, mindenkit várnak, mekkora fizetése lesz és a többi. Most azzal viszont a németek sem tudnak mit kezdeni, de mi sem, ha idejönnek. (52 éves győri férfi, Fidesz-szavazó)

Én is azt látom, hogy egyrészt vannak azok a kelet-ázsiai meg dél-kelet ázsiai munkavállalók, akik szorgosak és azokban a szektorokban dolgoznak, ahova a magyarok már annyi pénzért azért nem mennek el, ez a része hasznos, viszont én is azt gondolom, hogy ezek a Szíriából, Közel-Keletről meg Észak-Afrikából érkező bevándorlók ezek ... nagyon nem idevalók. (29 éves budapesti férfi, bizonytalan szavazó)

Szintén egymásra reagálva többen kiemelték, hogy a magyar kultúrához való alkalmazkodás az ideérkezők részéről kulcsfontosságú a megítélésükben:

Ahogy XY mondta, vannak jó oldali, olyan népek, akik beilleszkednek, kínaiak, thai-földiek, velük semmi probléma sincs, jó szint hoznak a kultúrába, gasztronómiába, sokat lehet tőlük tanulni. (28 éves győri nő, nem szavazott)

Az a kultúra, aki Afrikából be szeretne jönni, arra nekünk nincs szükség, a tanultakra van szükség, mert színesíti a miénket, de úgy ahogy XY mondta, hogy a miénk az elsődleges, ide integrálódnia kell és meg kell alkudni, a tanultabbak elfogadnák, de a többi az erre nem képes. (64 éves debreceni férfi, Fidesz-szavazó)

Válaszadóink egyértelműen negatívabb színben tüntették fel azokat, akik Európán kívülről érkeztek, esetükben a migráns szó már önmagában negatív konnotációval bírt:

Az európai bevándorlókkal nincsen probléma, csak azokkal, akik Afrikából érkeznek, teljesen más kultúrából érkeznek. Nem is akarnak dolgozni, nullának venném, viszont a többi akar, ezért mondtam a négyest, szükség van szerintem vendégmunkásokra. (61 éves hajdúszoboszlói férfi, Fidesz-szavazó)

Alapvetően, aki Afrikából idejön, mert ideküldik, mindenki tudja a háttérügyeket... (33 éves budapesti férfi, Fidesz-szavazó)

Azzal egészíteném ki ezeket a migránsokat, hogy ők ugye az a kategória, akik úgy jönnek, hogy kerítést átmászva, útlevelet elhajigálva, lehazudni 17 évesnek magukat, ugye élet-erősek, és azt hazudják, hogy a háború elől menekülnek. Na most ez a kategória, akik úgy jönnek, hogy elvárnák, ha idejönnek akkor mindenüket vegyük át. A kérdésre a válasz, hogy a kultúrájukat is vegyük át, tehát nem asszimilálódnak, nem ők veszik fel az odaköltözőknek, nem ők illeszkednek be, hanem mindenki más hozzájuk alkalmazkodik. (46 éves Hajdú-Bihar megyei férfi, Fidesz-szavazó)

A résztvevők több ponton azonosították, hogy a kormányközeli hírportálok kommunikációja változott a migrációval kapcsolatban, észlelték, hogy azok különböző stílusban tudósítottak a 2015-ös migrációs válság során érkezőkről és az ukrajnai háború elől menekülő helyzetéről. Mindezek ellenére jellemzően megengedőek voltak az ilyen típusú politikai kommunikációs stratégiákkal szemben:

Én szerintem ez a néhány cikk, amit láttunk, az változást hozott az Origónak a kommunikációjában. Egy pár éve tényleg mindenhol csak ez a – hogy mondjam? – tehát min-

denhol volt ez a hibáztatás, vagy nem is ezt mondom, hanem ilyen célpontkeresés, ami a korábbi Fidesz-kormányokat jellemezte, hogy mindig kerestek valakit, akit így céltáblába oda tudtak rakni, és tudták ezzel a népességnek egy bizonyos részét megmozdítani. ... Viszont úgy látom, hogy ez most más egy kicsit, vagy hát nem is kicsit, kifejezetten objektívebben mutatja be. (29 éves budapesti férfi, bizonytalan szavazó)

A résztvevők nemcsak a különböző narratívákat, de az eltérő kormányzati intézkedéseket is azonosították, és amennyiben ezzel kapcsolatban véleményt fogalmaztak meg, egyetértettek a magyar kormány eljárásával. Továbbá bizonyos szociálpszichológiai elméletek is felfedezhetők az adott válaszokban, többször hangzott el olyan, amely az öngizolás elméletét (Schachter & Singer 1962) támasztotta alá:

Az ukránokkal kapcsolatban nem is kellene mást lépni, én szerintem ezt tökéletesen csinálja Orbán Viktor. El is döntötte, hogy aki jön, azt segítjük, mert ők tényleg háborúból jönnek és menekültek, ők tényleg. Nagy része vissza is akar majd menni, lehet, hogy marad is belőle itt. (64 éves debreceni férfi, Fidesz-szavazó)

Azért lássuk be, hogy nálunk is, ha baj van, mindegy, hogy kerítésen belül, mi is a legközelebbi szomszédhoz megyünk segítségért, ez szerintem teljesen korrekt kezelési mód az ukránokkal kapcsolatban. (40 éves Hajdú-Bihar megyei nő, bizonytalan szavazó)

Összegzés és következtetések

Kutatásunk fókuszcsoporthoz tartozó módszerrel vizsgálta a bevándorlókkal kapcsolatos attitűdöket az Ukrajnában zajló háború kapcsán, közvetlenül a 2022-es választások előtt és után. Kutatásunknak két elméleti kiindulópontja volt. Egyrészt a „mintakisebbség” elmélete alapján azt feltételeztük, hogy a különböző bevándorlócsoporthoz eltérően viszonyulnak a magyar válaszadók: míg bizonyos bevándorlókkal és menekültekkel szemben rendkívül elutasítóak, más csoportokkal kapcsolatban támogató attitűdöt képviselnek. Másrészt abból indultunk ki, hogy a kormányzati kommunikáció – ahogy a 2015-ös migrációs válság idején, úgy az Ukrajnából érkező menekültek és bevándorlók kapcsán is – jelentős hatással lesz az állampolgári attitűdökre.

Kutatásunk tapasztalatai igazolták előzetes feltételezéseinket. Anélkül, hogy arra a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések során közvetlenül rákérdeztünk volna, azt láthattuk, hogy a „mintakisebbség” elméletének érvényesülése mellett a kormányzati kommunikáció is rendkívül hatékonyan befolyásolja a bevándorlókkal és menekültekkel kapcsolatos, egyébként stabilnak mutatkozó véleményeket, az egyének pártpreferenciájától függetlenül. Ez elsősorban abban nyilvánult meg, hogy jelentős különbség látszott a tekintetben, kiket értenek migránsok alatt a fókuszcsoporthoz tartozók: minden alkalommal, amikor a fogalmat használták, tisztázni igyekeztek, hogy az Ukrajnából érkezőket értik-e alatta, illetve a „migráns migránsokat”, azaz a főként arab országokból érkező muszlimokat, akikre a 2015 óta tartó kormányzati kommunikáció negatív konnotációban rásütötte a migráns jelzőt. Az arab bevándorlókkal kapcsolatban szinte egyáltalán nem jelent meg befogadó, integratív vélemény a beszélgetők körében, míg az Ukrajnából érkezők kapcsán szinte kizárólag támogató vélemények fogalmazódtak meg. Eredményeink rávilágítanak a migráció kapcsán zajló politikai diskurzus kiemelkedő szerepére az állampolgári attitűdök kapcsán, illetve árnyalják a magyar társadalomban mutatkozó idegenellenesség mértékéről és természetéről alkotott ismereteinket. Mivel a fókuszcsoporthoz tartozó minták mint kvalitatív kutatási módszer eredményei közvetlenül nem általánosíthatók, érdemes lehet az egyes bevándorlócsoporthoz tartozó vélemények közötti különbségeket későbbi kérdőíves kutatások során is vizsgálni. További kutatási irányt jelenthet, ha megvizsgáljuk az attitűdöket a jelenleg egyre nagyobb számban érkező vendégmunkások kapcsán, akik az ukrán menekültekhez hasonlóan szintén egy külön csoportot alkotnak, és kérdéses, hogy velük szemben az elfogadó vagy inkább az elutasító álláspontot képviselnek-e a magyarok.

Irodalom

- Allport, Gordon Willard (1954): *The nature of prejudice*. Boston: Addison–Wesley.
- Bajomi-Lázár Péter (2019): An anti-migration campaign and its impact on public opinion: The Hungarian case. *European Journal of Communication*, vol. 34, no. 6, pp. 619–628, <https://doi.org/10.1177/0267323119886152>
- Barna, Ildikó & Júlia Koltay (2019): Attitude Changes towards Immigrants in the Turbulent Years of the Migrant Crisis and Anti-Immigrant Campaign in Hungary. *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, vol. 5, no. 1, pp. 48–70, <https://doi.org/10.17356/ieejsp.v5i1.501>
- Benczes, Réka & Bence Ságvári (2022): Migrants are not welcome: Metaphorical framing of fled people in Hungarian online media, 2015–2018. *Journal of Language and Politics*, vol. 21, no. 3, pp. 413–434, <https://doi.org/10.1075/jlp.20042.ben>
- Bíró-Nagy, András (2021): Orbán’s political jackpot: Migration and the Hungarian electorate. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 48, no. 2, pp. 405–424, <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1853905>
- Calabrese, Joseph D. (2000): A Book Review of “Stereotypes and Prejudice: Essential Readings”. *Psychiatric Rehabilitation Skills*, vol. 4, no. 3, pp. 518–523, <https://doi.org/10.1080/10973430008408635>
- De Coninck, David (2022): The Refugee Paradox during Wartime in Europe: How Ukrainian and Afghan Refugees are (not) Alike. *International Migration Review*, vol. 5, no. 2, pp. 578–586, <https://doi.org/10.1177/01979183221116874>
- Fargues, Emilien & Elke Winter (2019): Conditional membership: What revocation does to citizenship. *Citizenship Studies*, vol. 23, no. 4, pp. 295–303, <https://doi.org/10.1080/13621025.2019.1616446>
- Geambaşu Réka, Gergely Orsolya, Nagy Beáta & Somogyi Nikolett (2022): Alapvető anyaság: Az anyai szerep felértékelődése középosztálybeli magyar nők körében az első Covid19-lezárások idején. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle*, 12. évf. 4. sz. 4–29. o., <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2022.4>
- Hackl, Andreas (2022): Good immigrants, permitted outsiders: Conditional inclusion and citizenship in comparison. *Ethnic and Racial Studies*, vol. 45, no. 6, pp. 989–1010, <https://doi.org/10.1080/01419870.2021.2011938>
- Jones, Melinda (2001): *Social Psychology of Prejudice*. 1st edition, London: Pearson.
- Matsuda, Gann (1990): “Only the Beginning”: Continuing the Fight for Empowerment. *Amerasia Journal*, vol. 16, no. 1, pp. 159–169, <https://doi.org/10.17953/amer.16.1.4t046080h66105q0>
- Messing, Vera & Bence Ságvári (2019): *Still divided but more open. Mapping European attitudes towards migration before and after the migration crisis*. Budapest: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Moise, Alexandru D., James Dennison & Hanspeter Kriesi (2024): “European attitudes to refugees after the Russian invasion of Ukraine.” *West European Politics*, vol. 47, no. 2, pp. 356–381, <https://doi.org/10.1080/01402382.2023.2229688>
- Pepinsky, Thomas, Ádám Reiff & Krisztina Szabó (2022): *The Ukrainian Refugee Crisis and the Politics of Public Opinion: Evidence from Hungary*. OSF Preprints. <https://doi.org/10.31219/osf.io/4mvc6>
- Pokorny, Zsanett & Eszter Sággy (2021): The policy agendas of liberal and illiberal democracy (1990–2018). In: Miklós Sebők & Zsolt Boda (eds.): *Policy Agendas in Autocracy and Hybrid Regimes; the case of Hungary*, pp. 207–244 London: Palgrave Macmillan Cham, <https://doi.org/10.1007/978-3-030-73223-3>
- Schachter, Stanley & Jerome Singer (1962): Cognitive, social, and physiological determinants of emotional state. *Psychological Review*, vol. 69, no. 5, p. 379, <https://doi.org/10.1037/h0046234>
- Sík Endre (2022): *Traktátus a társadalomtudományok kutatási módszereiről gondolkodók számára*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Sík Endre, Simonovits Bori & Szeitl Blanka (2016): Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban. *REGIO*, 24. évf. 2. sz. 81–108. o., <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v24i2.114>

Simonovits, Bori & Anikó Bernát (2016): The social aspects of the 2015 migration crisis in Hungary. TÁRKI Social Research Institute, http://www.tarki.hu/hu/news/2016/kitekint/20160330_refugees.pdf.

Taylor, Shelley E., Susan T. Fiske, Nancy L. Etcoff & Audrey J. Ruderman (1978): Categorical and contextual bases of person memory and stereotyping. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 36, no. 7, pp. 778–793, <https://doi.org/10.1037/0022-3514.36.7.778>

Yi, Varaxy & Samuel D. Museus (2015): Model minority myth. In: John Stone, Rutledge M. Dennis, Polly S. Rizova, Anthony D. Smith & Xiaoshuo Hou (eds.): *The Wiley Blackwell encyclopedia of race, ethnicity, and nationalism*, 1–2. Denver: University of Denver, <https://doi.org/10.1002/9781118663202.wberen528>

Adatforrás

CrowdTangle Team (2021). *CrowdTangle*. Facebook, Menlo Park, California, United States.

Mellékletek

1. sz. melléklet

1. táblázat

A fókuszcsoportos beszélgetések résztvevői életkor, lakóhely, iskolai végzettség és pártpreferencia szerint

	1. csoport	2. csoport
Átlagéletkor	43 év	53 év
Település	Budapest: 2 fő Debrecen: 2 fő Győr: 3 fő	Abda: 1 fő Budapest: 1 fő Földes: 1 fő Debrecen: 1 fő Győr: 2 fő Hajdúsámson: 1 fő Hajdúszoboszló: 1 fő
Iskolai végzettség	Szakmunkás: 1 fő Érettségi: 3 fő Főiskola: 1 fő Egyetem: 2 fő	Szakmunkás: 2 fő Érettségi: 4 fő Főiskola: 1 fő Egyetem: 1 fő
Pártpreferencia 2018-ban	DK: 1 fő Fidesz-KDNP: 2 fő Jobbik: 2 fő MSZP-P: 1 fő Nem szavazott: 1 fő	Fidesz-KDNP: 4 fő Jobbik: 2 fő LMP: 1 fő Egyéb párt: 1 fő
Pártpreferencia 2022-ben	Fidesz-KDNP: 3 fő Egységben Magyarországért: 2 fő Nem tudja: 2 fő	Fidesz-KDNP: 5 fő Egységben Magyarországért: 1 fő Nem szavazott: 1 fő Nem mondja meg: 1 fő

2. sz. melléklet

A fókuszcsoporthoz beszélgetések során bemutatott újságcikkek és Facebook-posztok listája

1. kép

Origo.hu: Az ENSZ továbbra is a migránsok betelepítését erőlteti, 2018. IV. 3.³

NAGYVILÁG

Az ENSZ továbbra is a migránsok betelepítését erőlteti

ORIGO

2018.04.03. 16:52

EZ A CIKK 3 ÉVE FRISSÜLT UTOLJÁRA. A BENNE SZEREPLŐ INFORMÁCIÓK A MEGJELENÉS IDEJÉN PONTOSAK VOLTAK, DE MÁRA ELAVULTAK LEHETNEK.

AZ ENSZ Menekültügyi Főbiztossága hűsvétkor is azt csinálta, amihez a legjobban ért: a bevándorláspárti spekuláns, Soros György kívánságának eleget téve a migrációt erőltetette, annak ellenére, hogy az európai emberek 78%-a szigorúbb határvédelmet követel.

A Pew Research Center adatai alapján **2010-TŐL NAPJAINKIG TÖBB MINT EGYMILLIÓ FEKETE-AFRIKAI MIGRÁNS KÖLTÖZÖTT EUROPABA.** A kontinens őslakóinak a 68%-át félelemmel tölti el az afrikaiak beköltözése - írja a [Breitbart](#).

Afrikai migránsok Lampedusa szigeténél. FORRÁS: AFP/NURPHOTO/CHRISTIAN MARQUARDT

A tanulmány szerint

A LEGTÖBB ILLEGÁLIS BEVÁNDORLÓ A SZOCIÁLIS JUTTATÁSOK ÉS A JOBB GAZDASÁGI HELYZET MIATT JÖN AZ EURÓPAI UNIÓBA. TEHÁT NEM HÁBORÚ ELŐL MENEKÜL EL. A Pew Research Center mérései értelmében **A KENYABAN ÉLŐK TÖBB MINT 50%-A ELKÖLTÖZNE AZ ORSZÁGBÓL.** Az európaiak 70%-a azon a véleményen van, hogy problémát fog jelenteni a muszlimok nagy népességnövekedése. Csupán 8% gondolja azt, hogy ez nem gond.

57% szerint a bevándorlás megváltoztatja az adott ország kultúráját.

78% UGYANAKKOR SZIGORÚBB HATÁRVÉDELMEI KÖVETEL. Ennek tükrében teljesen érthetetlen, hogy az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága **MIÉRT ERŐLTETI MÉG A KERESZTÉNYSÉG LEGNAGYOBB ÜNNEPÉN IS AZ ILLEGÁLIS MIGRÁCIÓT.**

A SZERVEZET SZERINT A BEVÁNDORLÁS ELKERÜLHETETLEN, SZÜKSÉGES, SŐT KIVÁNATOS IS.

Teljesen egyértelmű tehát mindenki számára, hogy a genfi székhelyű Menekültügyi Főbiztosság és a vele szövetséges EU-t irányító brüsszeli elit teljesen elszakadt a valóságtól, és **AZ EURÓPAI EMBEREK AKARATÁVAL SZEMBESZÁLLVA SOROS GYÖRGY MEGBÍZÁSÁIT TELJESÍTI, AMINEK AZ A LÉNYEGE, HOGY EURÓPA BEVÁNDORLÓKONTINENS LEGYEN.**

3 Lásd: <https://www.origo.hu/nagyvilag/20180403-az-ensz-husveti-uzeneteben-is-a-migraciot-erolteti.html>.

2. kép

*Hirado.hu: Orbán Viktor az Európai Bizottság
alelnökével tárgyalt, 2022. III. 4.⁴*

ITTHON

Orbán Viktor az Európai Bizottság alelnökével tárgyalt

MTI

2022.03.04. 15:33

Orbán Viktor miniszterelnök a Karmelita kolostorban fogadta Margarítisz Szkínászt, az Európai Bizottság alelnökét péntek délután - tájékoztatta az MTI-t Havasi Bertalan, a Miniszterelnöki Sajtóiroda vezetője.

A megbeszélés témája az ukrajnai háború és az annak nyomán kialakult humanitárius válsághelyzet volt.

ELSŐRENDŰ CÉLKÉNT NEVEZTÉK MEG A BÉKE MIELŐBBI MEGTEREMTÉSÉT UKRAJNÁBAN, VALAMINT AZT, HOGY AZ EZT CÉLZÓ ERŐFESZÍTÉSEK SORÁN AZ EURÓPAI UNIÓ MINDVÉGIG EGYSÉGESEN LÉPJEN FEL.

Az uniós biztos elismerően szólt a magyar hatóságok, a civil szervezetek és a magyar állampolgárok segítőkészségéről, amit az ukrajnai menekültek irányába tanúsítanak, és amit a határon tett látogatásán személyesen is megtapasztalt.

Orbán Viktor kormányfő fogadja Margarítisz Szkínászt, az Európai Bizottság alelnökét a Karmelita kolostorban 2022. március 4-én FORRÁS: MTI/MINISZTERELNÖKI SAJTÓIRODA/MINISZTERELNÖKI SAJTÓIRODA/BENKO VIVIEN CHER

Ígéretet tett arra, hogy az Európai Unió támogatni fogja ezeket az erőfeszítéseket.

4 Lásd: <https://hirado.hu/kulfold/kulpolitika/cikk/2022/03/04/orban-viktor-az-europai-bizottsag-alelnokevel-targyalt>.

3. kép

Bejegyzés a 24.hu Facebook-oldalán, 2021. XI. 8.⁵

4. kép

Bejegyzés a 444.hu Facebook-oldalán, 2021. VIII. 6.⁶

5 Lásd: <https://www.facebook.com/202099276507678/posts/4912120222172203>.

6 Lásd: <https://www.facebook.com/490030231058740/posts/4535462769848779>.

5. kép

Bejegyzés a HVG.hu Facebook-oldalán, 2021. VI. 11.⁷

⁷ Lásd: <https://www.facebook.com/131283758531/posts/10160452995423532>.